

TUIJA SIRONEN

Tuohilintu

Tuohilintu

Tuija Sironen

Tuohilintu

Kirjan ihmiset ja karttaan merkityt talot ovat olleet oikeasti olemassa, mutta romaanin tapahtumat ovat osin fiktiivisiä, osin elettyä elämää. Muutamia henkilöitä ovat keksittyjä.

Kirjan lopussa on paikkakunnista kertova kartta.

© 2024 Tuija Sironen

Taitto: Tuija Sironen

Kansi: Tuija Sironen, valokuvaus Pertti Jokela

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-8198-2

MIINA

1909

Marraskuinen yö oli pitkä ja pimeä. Aamuyöllä havahduin unestani, kun edesmennyt Eeva-mummuni ilmaantui sänkyni jalkopäähän. Mummun hahmo oli utuinen ja valkoinen. Kasvonpiirteitä oli vaikea hahmottaa. Ääni oli kuitenkin tuttu ja turvallinen, joskin hiljaisempi kuin hänen eläessään.

– Miina! Mulla on sulle asiaa, mummu kuiskasi.

Olin niin hyvin tottunut mummun ilmestymisiin, etten enää säikähtänyt. Päinvastoin ilahduin.

– Oletko sää saanu etiäistä isästäs?

– En. Olisko pitänyt?

– Ei, mutta kun sää olet periny mun taitojani, niin olisit voinu.

– En mää ole saanu mitään etiäisiä, mutta mulla on ollu kummallinen olo jo jonkun aikaa.

– Sun isäs on ny kuollu.

– Jaa.

– Eikö sulla ole siihen mitään muuta sanottavaa?

– Kyllä mummu tietää mun ajatukset.

– Niin mää tieränkin. Ja sää tierät mun. Eikä tämä uutinen taira järkyttää sun äiteeskään.

Mummun olemus haihtui pois. Liian nopeasti. Mummun kuolemasta oli kulunut melkein kaksikymmentä vuotta. Koko sydämeistäni olin koko tämän ajan toivonut mummuni jäävän sellaiseksi henkiolennoksi, joka olisi alati läsnä, keskustelisi, lohduttaisi, neuvoisi ja tukisi minua. Toki sain olla kiitollinen näistä satunnaisista tapaamisista. Ymmärsin, etteivät vainajat voi olla jatkuvasti maan päällä.

Puhuiko mummu totta? Olisiko isä todellakin kuollut? Olisiko äitiä ja minua vihdoinkin kohdannut suuri helpotus? Totta sen täytyi olla! Pakko! Kyllä mummu tiesi, aina hän oli nähnyt asioita etukäteen, jo eläessään ja nyt henkiolentona.

– Rakas Taivaanisä, kiitos! Ja anteeksi, että ajattelen näin! kuiskasin hiljaa.

Vihdoin pääsen eroon siitä viheliäisestä miehestä. Tiedän, että minun olisi kuulunut katsoa häntä ylöspäin ja kunnioittaa vuosikymmenten ajan. En vaan ole pystynyt. Nyt minun pitäisi tuntea suurta surua, mutta sitä tunnetta en saa itsestäni vaikka kuinka puristaisin. Sisälleni tulvahtaa ennemminkin suunnatonta keveyttä.

– Kiitos, Isä Jumala! Kiitos!

Uni ei enää tullut. Jäin suosiolla odottamaan aamun kajastusta ja miettimään vuosikymmenten piinaa, minkä isäni oli päällemme kaatanut.

Isä asui Pohjois-Pirkkalassa, Villilän Ylisen väentuvassa. Siellä äidinkin kuuluisi olla, mutta vielä harvemmin äiti kävi Villilässä kuin isä luonamme Sasissa, Ketunkivellä. Yleensä äiti lähti Villilään vain, kun oli aika käydä ehtoollisella. Isä oli jo vuosikaudet mennyt ja tullut miten lystäsi, eikä katsonut aiheelliseksi selvittää menojensa syitä. En kysellyt. Äiti olisi vain kohauttanut olkapäitään.

Nyt isää ei ollut näkynyt muutamaan kuukauteen. Viimeksi kun hän lähti, äiti huokaisi helpotuksesta. Hänen otsaltaan oikenivat syvät rypyt, ja hän näytti levolliselta ja tyytyväiseltä.

Olen jo yli 40-vuotias. Olisi jo korkea aika päästä isän vallasta irti. Kaikki unelmat miehelään menosta ovat vuosien saatossa rapistuneet osin isän ja osin vähemmän ilahduttavan ulkonäköni takia. Olen lyhyt, ruma, nälkävuosien kasvatti, ja toinen silmäni on sokea. Tästä huolimatta mummu oli aina jaksanut sanoa minua kauniiksi, kultaiseksi sydänpäpöyrykseen, elämänsä valoksi. Sitä enemmän hän kehuu, mitä enemmän isä sätti ja pilkkasi, ettei minua kukaan eukokseen huolisi. Siinä isä on ollut kipeän oikeassa.

Aamulla en tohtinut mainita äidille mummun yöllisestä käynnistä. Äiti kyllä tiesi mummun ja minun läheisyyden, ei hän olisi sitä ihmetellyt. Mutta äiti olisi saattanut kysyä, oliko mummulla ollut jotain asiaa. Olisinko uskaltanut kertoa? Äiti joskus harmitteli, miksi mummu ei ole ilmestynyt kertaakaan hänelle.

Aamutoimien jälkeen äiti istahti kangaspuitten ääreen ja antoi sukkulan suihkia. Sukkulan hiljaista ääntä ja kevyttä luhan napsausta rakastin, jo siksikin, että tiesin sen olevan äidilleni tärkeää. Äiti oli nuorena tyttönä ollut Tampereella kutomatehtaassa töissä ja oppinut arvostamaan hyvää laatua. Monet kerrat hän oli isäni riehuminen jälkeen kumartunut kangaspuittensa ääreen, niellyt kyyneleitään ja yrittänyt karkottaa mielestään isän vihan meitä kohtaan. Kangaspuut antoivat lohtua ja toivat iloa kättenjäljestä.

Koko päivän vilkuilin tielle päin ja odotin sanansaattajaa. Lunta sateli hiljakseen. Oli kaunista. Syksyinen pimeä maa oli peittynyt valkoiseen vaippaan. Edessä oli

taas pitkä talvi, ja ihmiset sairastelivat. Minulla riitti töitä. Olimme saaneet kerättyä valtavat määrät yrttejä ja erilaisia kasveja. Kun tieto äidin parantaja- ja minun hierojataidoistani oli levinnyt pitkin Hämeenkyröä, avuntarvitsijoita oli riittänyt. Ihmiset olivat surreet mummun poismenoa, mutta olivat kiitollisia, kun meistä oli nyt heille apua. Jos ei ihan samanlaista, niin apua kuitenkin. Tampereelle lääkäriin oli pitkä matka, ja kalliitahan sellaiset tohtoroinnit olivat.

Seurasin, kuinka hevoset karauttivat pirttimme ohitse kohti Sasia, ja toiset kiipesivät julmetun pitkää ylämäkeä puuskuttaen ja toivoen pääsevänsä mäen päällä olevalle kuuluisalle kivelle, Ketunkivelle. Siitä meno vaihtuisi rauhalliseen jolkutteluun mäntymetsän humistessa ympärillä. Meidän tupamme oli lähimpänä kyseistä kiveä, ja siitä syystä meitä oli alettu kutsua Ketunkiven naisiksi. Pahaa tarkoittavat ilkkuivat jopa Ketunkiven noidiksi.

Äiti kutoa paukutti ja hyräili, oli tyytyväinen aikaansaannokseensa. Hänellä oli tekeillä hamekangas Vanhatalon emännälle. Emäntä oli pihi, mutta ymmärsi hyvän laadun päälle ja maksoi yleensä kohtalaisen hyvin.

– Orotatko sää jotain vai mitä varten sää alvariinsa hyppäät akkunassa? äiti kysyi.

Päivä mateli. Yritin keskittyä vain omiin puuhiini. Mistä sen tietää, milloin tietoa tuodaan, jos ylipäättään tuodaan.

Tuli toinen päivä ja kolmaskin. Oli tuskallista odottaa. Olikohan mummu ollut väärässä?

Isä saattaa elää porskuttaen ja rehvasotelee omista saavutuksistaan Villilässä. Renkivoutina, joskin nyt jo entisenä, hänellä oli ollut valta komentaa renkejä ja muitakin palkollisia.

Vihdoinkin! Vieras mies ohjasi hevosen meidän pihaan. Aisaan oli sidottu valkoinen suruliina. Reessä kökötti toinenkin mies, ja heidän takanaan oli puinen laatikko. Arkku. Mummu siis tiesi! Isä makasi nyt reessä puupalftoo päällään. Sielu oli livahtanut taivaaseen, jos sinne ilkeitä ihmisiä huolitaan.

Porstuasta kuuluivat raskaat askeleet, ikään kuin painava viesti nostaisi maan alta kumpuavat kumahdukset. Oveen kolkutettiin. Sydämeni hakkasi. Äiti huusi arkisella äänellä: ”Sisään!”

– Päivää! Onko tämä Ketunkiven tupa? Löytyykö täältä Taavetti Salaman puoliso?

– Päivää. Juu, mää olen Salaman vaimo, Maria, Mariksi tosin kutsutaan. Tämä on tyttäreni Miina.

– Olisi nyt kovin ikävää kerrottavaa.

Mies pyöritti oravannahkaista hattureuhkaa käsisään, nieleskeli eikä tahtonut saada sanaa suustaan, ei niin juuta eikä jaata. Mieleni teki huudahtaa miehelle: ”Kakista vaan ulos, että isäukko on kuollu.” Äiti katsoi miestä uteliaana aavistamatta mitään tulevasta.

– Nii, nii, tota noin nii. Ikävää asiaa. Kun mulla on tuolla reessä teirän miesvainaa.

Katsoin vuoroin äitiä ja miestä. Äidin suu kiristyi tiukaksi viivaksi, eikä hän sanonut mitään työntäessään otalle valahtaneen kiharan huivin alle. Mies odotti äidin sanovan jotain. Kun hiljaisuus oli käsin kosketeltava, mies vilkaisi neuvottoman oloisena minuun päin. Nyökäsin hänelle merkiksi, että olin ymmärtänyt hänen sanomansa.

– Voisiko emäntä tulla katsomaan, että on oikea henkilö.

Vieläkään äiti ei sanonut mitään, nousi kangaspuilta, otti naulasta villaröijynsä ja astui ulos. Olin aikeissa lähteä mukaan, mutta äidin päännyökkäyksestä ymmärsin,

että hän toivoi minun jäävän pirttiin. Katselin ikkunasta, kuinka mies raotti arkun kantta. Äiti empi, kurkisti sitten arkun sisään ja nyökkäsi. Mies laski kannen alas. Jotain äiti sanoi, kun he yhdessä nostivat arkun aittaan. Sitten he palasivat sisälle. Äidin silmäkulmissa ei ollut kyynelitä. Eikä niitä tirahtanut minunkaan poskille. Miehet saattoivat olla helpottuneita. Suruaan ulvovia omaisia olivat varmasti nähneet hekin.

– Laitas Miina kahveeta. Täytyy kyytimiesten saara jotain suuhunsa, ennen kuin lähtevät takasin.

SALAMAN PERHE

1870 – 1883

Entinen sotilas, rengin pestuun ottanut Taavetti Salama rahjusti kylältä kohti Turvalan sotilastorppaa. Salaman henki haiskahti vanhalle kotipolttoiselle viinalle. Miehen otsassa oli syvät vaot kuin kynnetyssä savipellossa. Hän oli pahalla päällä, mikä ei suinkaan ollut vieras tunne hänen turhautuneessa päässään, enemmänkin arkinen asia. Aina jokin asia suututti miestä, joskin vieraiden edessä saattoi löytyä leppoisaa-kin mielentilaa.

Häntä ei ollut aikanaan huolittu Turkin sotaan, vaikka olisi innolla sinne lähtenyt. Vanha asia, mutta sekin jurppi, varsinkin jos viinakset, joita hän kurkkuunsa kumosi, sattuivat olemaan rähinäviinaa. Venäjän keisari oli supistanut Suomen armeijaa, jotta suomalaiset eivät olisi alkaneet kerää koolle sotajoukkoja emämaata vastaan. Salama olisi mielellään lähtenyt keisarin joukoissa ulkomaille näkemään vähän isompaa maailmaa. Vaan ei. Tänne sitä jäätiin Hämeenkyrön perukoille mätänemään.

Eukko ei ymmärtänyt, ei kuulemma jaksanut kuunnella sotajuttuja ja korosti, että oli rauhan aika. Oli jotain tietävinään Suomen sodastakin, kun yksi kahjo Erakko-Eetu oli niitä juttuja joskus kertoillut anopille, ja anoppi niitä sitten perimätietona siirrellyt omalle jälkipolvelleen. Eivät naiset mitään sodasta ymmärrä, luulevat

vaan, ovat niin rauhaa rakastavia omasta mielestään. Naisilla on sanansa joka ikiseen asiaan, vaikka Raamatussakin sanotaan, että nainen vaietkoon seurakunnassa. Eukko yleensä vaieni, mutta anoppi ei.

Anoppi oli itse piru, kuuluisa Ketunkiven Eeva, parantaja. Sille akalle Salama ei mahtanut mitään. Vähän matkan päässä, Ketunkivellä, eukko hääräsi myrkkyjensä kanssa, näki yhtä ja toista kummallista. Ihmiset hakivat häneltä rohtoja ja neuvoja. Ja eukko innoissaan niitä jakeli. Kaikki ylistivät ja kiittelivät. Pahinta oli, että häneltäkin kysyttiin: ”Olettekos te sen kuuluisan parantaja-Eevan vävypoika.”

Tukka pystyssä ja katse harhaillen Salama kaivoi vaimonsa katseesta ja eleistä liekkiä kiukkunsa sytyttämiseksi täyteen roihuunsa.

Mari vetäisi lapset, viisivuotiaan Edlan ja kolmevuotiaan Miinan, helmoihinsa. Lapset olivat hiirenhiljaa. Olivat oppineet, että hengityskään ei saisi kuulua.

Salama meni vesisaaville, otti kuupan käteensä ja alkoi ryyistää. Mari seurasi sivusilmälä miestänsä ja katsoi tilaisuuden tulleen.

– Nyt porstuaan, hän kuiskasi lapsille.

Porstuan ovi kolahti kiinni heidän takanaan. Salama jäi tupaan.

– Painukaa helvettiin, mies huusi.

Mari tempaisi porstuan seinustalta päällyysvaatetta ja laittoi lapset matkaan.

– Jääkää ny mummulle joksikin aikaa. Tulen sitten hakeen teirät.

– Mua pelottaa, Edla kuiskasi.

– Älkää pelätkö. Menette ny vaan sukkelaan mummulle.

– Äite mukaan, Miina kuiskasi.

– En mää ny voi. Kyllä mää pärjään. Edla, pirä tiukasti kiinni Miinan kärestä. Jos joku ottaa teirät kyytiin, niin muistakaa kiittää nätisti.

Mari katseli hetken aikaa, kun hänen pienet lapsensa lähtivät. Silmät kostuivat ja sydäntä särki. Taas. Lapset kyllä osasivat Ketunkivelle, edessä oli vain hirvittävän pitkä ylämäki.

Mari huokaisi syvään, silitti hetken essuaan kerätesään kaiken rohkeutensa, mitä Eeva-äiti oli vuosien saatossa yrittänyt valaa hänelle, ja astui kynnyksen yli tupaan salamoiden ja ukkosen räiskeeseen.

– Hellanlettas sentään! Sieltä mun auringonvaloni ny tulee, Eeva hihkaisi, kun Edla sai pienillä voimillaan kammettua Ketunkiven oven auki.

Lasten tulo ei ollut Eevalle yllätys. Miinan jaksettua kiivetä pitkä mäki ylös, lapset olivat tupsahtaneet hänen pirttiinsä harvase viikko. Eeva tiesi, että ahdistus, joka kotoa lähdöstä oli syntynyt, sulaisi nopeasti hänen sylissään.

– Ottiko joku kyytiin?

– Tarrin renki, mutta aika kauan me käveltiin, Edla selvitti totisena.

Kyläläiset olivat tottuneet tiellä taapertaviin tyttöihin. Yleisesti tiedettiin, minne lapset olivat menossa. He tiesivät myös syyn, mutta siitä ei ollut soveliasta puhua ainakaan lasten kuullen. Juorut saivat vapaasti mellastaa, kunhan eivät kiirineet Ketunkivelle ja Turvalan sotilas-torppaan.

– Oliko isä vähä huonona?

– Juu, Miina vastasi ja katsoi yhdellä silmällään mummuaan niin luottavaisesti kuin lapsi vain voi.

Miina oli syntynyt keskelle nälkävuotta, ja hänen toinen silmänsä oli ollut syntymästä saakka sokea. Eeva oli

kertonut lapsille, kuinka nälkävuonna oli puutetta kaikesta. Jumalallakin oli antaa Miinalle vaan yksi silmä. Mutta Kaikkivaltias huolehtii siitä, että Miinan näkevä silmä on sitäkin tarkempi ja nätimpi.

– Tätinne tulee kohta. Sitten syörään oikein kunnolla. Ja arvakkaas, mitä herkkua mulla on? Saatte sitä sitten, kun olette syöneet.

– Mitä herkkua? lapset kiljahtivat yhtä aikaa.

– Kaakao.

– Mitä se on?

– Se on kuulkas sellasta herkkua, että se vie kielen mennessään.

Lapsia nauratti. Edla ymmärsi, että mummu juksasi, mutta jotain herkkua hänellä varmasti oli. Letit heilahtelivat iloisesti, kun molemmat hyppivät riemusta tasajalkaa.

Eevan veljen tytär, Esteri, tuli sisään ja ilahtui nähdessään työt. Tunne oli molemminpuolinen. Esteri luki ruokarukouksen ja sitten hiljennyttiin syömään. Peru-noita, suolasilakoita ja hyvää ruisleipää sekä piimää. Lasten leiville Eeva sipaisi pienet voinokareet. Herkkua sekin.

– Joko me saaraan sitä herkkua, sitä kaakao? Edla kysyi maltamattomana.

– Kohta. Esteri, käy sää hakemassa talosta vähän maitoa.

Esteri otti kannun ja lähti Yli-Kerttulaan. Maitoa haettiin vain silloin, kun lapset olivat mummullaan. Talvella Yli-Kerttulan lehmät saattoivat olla kaikki ummessa, eikä maitoa saanut silloin mistään.

Lapset kipaisivat ikkunaan, seurasivat silmä tarkkana Esterin menoa ja odottivat visusti paikoillaan, kunnes näkivät tätinsä askeltavan takaisin. Esteri tiesi, mitä

Hämeenkyrön Sasin kylässä eletään aikaa, jolloin Suomen kansa ponnistelee kohti itsenäisyyttä läpi tsaarinajan sortovuosien. Vuoden 1917 levottomuudet ja niitä seurannut sisällissota 1918 pyyhkäisevät myös Hämeenkyrön yli täydellä voimalla.

Ketunkiven Miina syntyy Sasissa 1800-luvun nälkävuosien aikana heiveröisenä ja toinen silmä sokeana. Elämää varjostaa väkivaltainen isä. Rakkautta ja turvaa hän saa mumulta ja äidiltä, joilta hän myös oppii parantajan- ja hierojantaitonsa.

Naapurin Heikin kanssa Miina tuntee kohtalonyhteyttä, joka jatkuu lämpimänä ystävyysytenä läpi elämän.

9 789528 081982